

pri sestavljenih čerkah **lj** in **nj** pismenka **j** nepotrebna storjena in poslovljena, in po tem takem za natis in pisanje dveh čerk manj potrebna. — 4. Še drug po naši skušnji za večjo razločnost v pisanju ne malo važen zboljšek je tudi ta, da je čerka **e** od svojega obligatnega znamka oprostena, in se spet, kakor v latinskem pisanju s poljubnim nadznamenkom previditi, in tako od čerke **e** razločniši storiti zamore. — 5) Zastran ličnosti ali lepote čerke pa, za katero smo pri sestavi tega alfabeta posebno skerb imeli, zná sicer slad spreumetnih razen biti, vendar upamo, da, če ona s tem alfabetom ni povzdignjena, tudi ni pomanjšana, zlasti v prvem predmenu. Saj večja čistost se ji po odpravljenih nadznamenkih ne more odreči. Bi se pa hotla še večja lepota v natisu in pisanju doseči, bi se utegnila namest čerke **v**, ktera pogosto v pisanju na versto pride, tista vpeljati, ktera je v prednjih preodmenih namest nje odkazana (vide „Ankündigung eines allg. Slawischen und Universal- oder Weltalfabetes. Laibach, 1847—58 bei Kleinmayr und Bamberg, Seite 42 mit 6 Tabellen). Zunaj tega je tudi dostojno pomisliti, da se v kamnopisu novih čerk zavoljo pomanjkanja večji vaje, tudi pri največjem trudu kamnopisnika, težko vse tako natanko in lično zadene, kakor z vlitimi brez pomote obravnanimi čerkami. — 6) Naš poglavitiši zboljšek tega alfabeta pa je njegova pripravnost za pisanje ali lahkopisnost. Zakaj α) ne le zamudni nadznamki, kakor je zgorej rečeno bilo, so iz njega odpravljeni, ampak tudi β) vse nove čerke, zlasti ktere so na prvem mestu odkazane, so za pisanje lahke, kakor že vgléd kaže in poskušnja učí; zunaj če se nekatere kratke, ki so podaljšanim v spremen pridane (pri kterih je bilo treba v njih najdbi na enakost podobe z enojnim ali podaljšanim gledati), komu bolj težavno zdi: pa vse te, ktere so le v poljuben spremen dane, se lahko opusté, tolikanj bolj, ker so podaljšane veliko razločniši ali pa namest njih druge za pisanje ložeji, čeravno manj enojne spremenke tistega odvetka rabijo, postavimo namesto kratkega **š**: prva ali druga III. predmena ali pa druga II., postavimo ali še bolji: druga spremenka za **e**, ktera se nam sedaj za natis in pisanje najprimernejši zdi. γ) Zraven tega so tudi nekatere težkopisne čerke ilirskega alfabeta iz tega pravopisa odmaknjene, namreč: **z**, **ž** in **k** in namesto njih nove in glajši vpeljane. Toraj mislimo, da čeravno utegne pisanje zavolj neprivaje v začetku nekoliko dni težavniši biti, se bo v prihodnje vés čas veliko ložji skazalo. δ) Zadnjič je po tem alfabetu zavolj odpravljenih nadpisov ali nadznamenkov tudi hitrost v pisanju pospešena; zakaj gotovo je, da se pismenka tudi s tremi vlaki ali tezaji brez nadznamenka pred zviše, kakor ena z enim samim vleklejem in nadznamenkom vred.

(Konec prihodnjič).

Zgodovinske reči.

Odkod so Kelti (Galli, Vlahi) prišli v Norikum in Panonijo?

III.

Spisal D. Terstenjak.

(Konec).

Iz klasikov se toraj ne more dokazati, da bi ob časih Rimljanov v srednjem in južnem Noriku bili edini Kelti stanovali. Od cerkniškega jezera, na katero so mejašili ilirsko-keltiški Japidi, po celem kranjskem Dolenskem, po srednji in južni strani Štajerske, dalje, kar je Ogerskega sém od ustja Tise do štajerske meje je bila zapadno panonska zemlja, in po tej tudi ni najti keltiških rodíčov, razun betvice Bojev kraj pleškega jezera (Neusiedler-See). Boje nam še Strabon sicer imenuje v sosesčini Skordiskov in Tauriskov; al ta keltiška naroda sta stanovala na južni Savi „in tergo et fronte montis Claudii“ — gore Krudie, kjer ste bile njihove poglavitne mesti Taurunum

in Singedunum, kjer pa jih je že v prvem stoletju pred Krist. getiški kralj Boerebista tako potolkel, da se je ona pokrajina čez sto let „deserta Bojorum“ velela. Ostanki teh Bojev so se nazaj obernili k svojim bratom v Bojohemu, pa tudi te je markomanski kralj Marbod 12 let pred Krist. premagal (glej Strabon 7., Tacit. „Ann.“ II, 62). Za čas rimskega gospodstva čez Norik in Panonijo, toraj v srednjem in južnem Noriku, dalje v zapadni Panonii ni bilo nobenih Bojev več v teh pokrajinah, zato tudi tadanji gerški in rimski pisatelji o njih kakor o minulih govorijo.

Tudi imena mest srednje-norenskih in panonskih, kakor Solva, Celeja, Pultavia, Petov, Savaria, Scarbatina, Siscia, Segeste itd. nimajo keltiškega zvuka, in če nahajamo na rimskih kamnih najdenih v teh pokrajinah čisto keltiške imena, kakor: Elvia, Adiatulus, Vepo itd., se vendar iz samih teh imen ne more dokazati, da bi tukaj izključivo bili Kelti živeli, ker posamni ljudje in rodbine so se v ono dobo ravno tako preseljevali, kakor danes, razun tega so po panonskih mestih bile večidel keltiške posadke, kakor panonske v Germanii in Gallii.

Čisto slovenske imena, kakor: Jentumar (dnešnji Jetmar) Cepin, Likov, Mogimar, Samuda, Voltor, Voljap, Voltreks, Ilunko, Bonjata, Buj, Jarmog, Bubna itd. živo in glasno pričujejo, da so v srednjem in južnem Noriku in zapadni Panonii*) stanovali Slovenci. Rekel sem, da so Vlahi, iz Italije prišli v Norikum in Panonijo, dalje od germanskega zapada množico prvotnih slovenskih prebivavcev tiščali nazaj čez Karpate. Od tega bojevanja ne govori samo Nestor, kteri piše, da so se Slovani tolkli z Vlahi (Kelti) na Dunaji (Donavi) temuč tudi narodne poljske pesme.

Leta 1220 po Krist. je Polak Kadlubek spisal zgodovino starih Polakov večidel po narodnih povestih. Po onih povestih je prišel poljski prvi kralj Krakus iz Korotanskega. Korotansko pa je za one dóbe obsegalo stari Norik, skoro celo Štirska do Marburga, zapadno Kranjsko, celo Koroško in nekaj Avstrijskega. In kdo se ne spomni povesti o Čehu, Lehu in Mehu, kteri so iz Krapine koráčili proti severju in postali praocetje Čehov, Lehov in Mehov?

Točni temelji zgodovinski: imena rek, gor in mest, osebne imena na rimskih kamnih nam tedaj pričujejo, da so Slovenci že v starodavni dóbi stanovali v Noriku in zapadni Panonii, in da je stari častitljivi Nestor bil dobro podučen, ko je pisal: „Ot sih jazyk byst jazyk slovjensk od plemeni Jafetova Norici, eže sut Slovjene“.

Kratkočasno berilo.

Lomenčani.

Naj povem, kako Lomenčani, komaj pičle pol ure od Teržiča, žegnanje in pa sejm prvo nedeljo po roženkranski praznujejo. Vredno je, da se to v „Novicah“ opomne.

V saboto popoldne pred imenovano nedeljo sliši se ropot vozá, mergoljenje in pa krič ljudi po vseh terziških ulicah. Kaj to pomeni, bi marsikdo vprašati utegnil. Al, joj mu! ako ga je le mati Kranja rodila, smejali mu se bodo in ga za zijaka in nevedeža imeli; ker ne le po celem Kranjskem, temveč celó na — Dunaji je znano, da je jutro sejm in žegnanje v Lomu pri sv. Katarini, in da se danes na predvečer kuhovnica za kašo iz Teržiča v Lom pelje

*) Da stari Panoni niso bili ne Thraki ne Iliri, sem dokazal v svojem članku: „O panonsko-slovanski boginji imenovani: „Vida Solitana“ v Novicah leta 1859 str. 131 itd. Tukaj še pristavim, da poleg Topuskega, v kterih Toplicah se najde rimski napis: Vidae solithanae sacrum, stojite občine, ktere se še dandanašnji imenujete Viduševci in Solina. Učeni prof. A. Mažuranič je v letošnjem proglasu zagrebške gimnazije iz „accenta“ horvatskega jezika dokazal, da so nekdanji prebivavci Panonije bili Slovani. Pis.

na zalo okinčanem vozu, ktereга čvetero kónj in šestero volov komaj vleče. Kašo in pa štruklje — to mora vsaka hiša gotovo imeti. Komu niso znani lomenski štruklji, ker celó dunajska gospôda v Lom po štruklje pride in jih še svoji dragi družici na dom nese?

Tudi jez se podam za vozom, ktereга ravno memo moje stanice peljejo, radoveden, kakošna pojedina more vendar to biti, pri kateri se rabi kuhovnica, ktero je gotovo 12 mojstrov delalo. In glej! komaj četert ure od Teržiča, pridejo že Lomenčani naproti, ter velikansko žlico prav prijazno pozdravljajo in se ji že od daleč odkrivajo. Gorjé otrokom, ako se s pota ne spravijo.

Okoli štirih popoldne pridne gospodinje same z omelom strop in stene stanic ometajo, da jim ne pajki ne grili, ali kakošni drugi merčesi najboljše večerje v letu ne gabijo. Mize in klopi se omijejo, okna in stoli očedijo, da je vse kot prazna ruta. Vsaka gospodinja omisli domačim troje srajc za preobleko, ker celo noč jesti, dokler danica ne zgine, ni nobena kar bodi reč. Tudi dimnik mora ta dan zidan biti; — leseni dimniki so prepovedani. — Po storjenem delu — pravijo — se sladko počiva; toda Lomenčani gredó ta dan pred večerjo spat, ker pravijo, da pred večerjo dve uri spanja več zdá kot zjutranjih deset. — Otroci na ognjišču sedé muhajo, ko gospodinja večerjo kuha, — zakaj še celó muhe, ki so se k zimskemu spanju podale, se oživijo in letavajo po hiši, da je res vse živo.

Na večer je pri vsaki hiši čuvaj, ali, kakor Lomenčani pravijo, zvezdogled, ki skerbno na to pazi, kdaj se večernica na nebu prikaže, in družini to naznani, da se za mizo vsede. — Ko je že vse pripravljeno in zvezde na nebu lesketajo, se družina k večerji zbere. Tudi je vsaki povabljen, kdorkoli v hišo stopi, da ž njimi zajme — in se tako za pol leta dobro najé.

Med mnogoterimi jedili omenim le repo, ktera je ta dan tako zabeljena, da čez in čez v masti plava. V sredi sklede med repo ti je „taht“, kateri se prižge in stanico razsvetljuje. Nazadnje pa pride kaša, s ktere se veliko masti pobere, da se lešarbe za dolge zimске večere nalijejo; zakaj ravno kaša Lomenčanom samim ni dobro znana, pravijo pa, da je to še navada starih Rimljanov bila, ki so nekđaj tú bivali in katerih nasledniki so Lomenčani. Tega bi ne bil verjel, ko bi se ne bil sam prepričal, da večina jih po latinsko hresta. Njih govori med večerjo so: jagnje, agnus; meso, cáro; šunka, perna fumosa; žganjica, vinum adustum itd. Zavolj tega se tudi dekleta ne imenujejo Neža ampak le „Agnus“.

Da se pa Lomenčani prepričajo, jeli si sit, te za mizo še popred prašajo, ter tako dolgo v sredo tišijo, da ti rebra pokajo in se ti kri iz nosa pocedi. Po tem se ti jéd nekoliko poleže, in lahko zopet iznova ješ. Tudi kostruni dobijo ta dan več hrane, da se za drugi dan, to je, za nedeljo bolj vpitajo. Čez večer se pa škař vode pod posteljo dene, in tudi večkrat premeni, da slabo sapo na se potegne.

V nedeljo jutro je zopet vse na nogah; al joj — marsikter Lomenčan ne more k maši — večidel se jih pelje. Po maši so pa čudne in smešne igre, lomenske „vaje“, da se vidi, kdo je še lačen. Napravijo zategadel kup slame. Oni, ki se čez slamo brez vse nesreče zavalí, mora hoté ali ne, zopet za žlico prijeti; oni pa, ki ne more, sme iti počivat ali pa žganjico k sosedu pit, kjer, se vé, tudi par štrukljev snesti mora. Tudi se ta dan obroči na sejmu prodajajo, ktere Lomenčani v nedeljo po kosilu na trebuh položé, ako hočejo ktereга sosedu obiskati, ker tam se morajo zopet za mizo vsesti in tako rekoč pomagati.

Okoli dveh popoldne pa gredó tudi iz Teržiča in družih krajev na sejm, pa po štruklje v Lom. Na poti se srečavajo znanci in prijatli ter se za odpustek prosijo. Vse je židane volje. Prejoh pa kmetu, ako mu iz Loma gredé proti Ter-

žiču klobuk z glave pade; ne more ga pobrati, temveč prisiljen je, celo pot skozi Teržič klobuk z ного bercati, dokler do Pristave pride, kjer ga še le na homcu ne brez vse težave pobere; na ravnoti bi se moral prikloniti, in lahko mu kaj počí, sosebno ako ima obroče.

V nedeljo večer ne sme nobeden spati; pravijo namreč, da se mu gotovo môra na persi vleže ali kaj družega pripetí. Prisiljen je tedaj vsak, celo noč stoječ belega dneva pričakovati in še le v pondeljek jutro gredó spat.

Drugo leto bo, kakor se sliši, zopet vse po stari navadi. Pridite tudi vi, — Lomenčani so dobri ljudje; dali vam bodo „vuomenskih štrukljev“.

J. T—šč.

Dopisi.

Na Dunaji 25. listopada. — u — Napočil nam je 20. oktober — dan velike pomembe za avstrijsko cesarstvo. Prerodil ga je cesarski diplom in zbudil k novemu ustavnemu življenju. In zares! ne čuti ga samo ogerska krona, temuč tudi druge dežele, čeravno še niso dobile, kar uni že imajo. Z novo oživljeno močjo in železnim trudom gredo pridni in zavedni delavci k delu svojemu, iziskujejo stare pravice, kako bi se dandanašnje izpeljati mogle narodu in deržavi v prid. Kako pa pri nas na Slovenskem? ali smo se zbudili vsi in zavedli vsi poklica svojega? ali nam je domoljubje to, kar drugod veljá? ali še zmiraj večini ni nič in ji je le gola šala? ali hočemo še dremati in druge trombe čakati, ki nam bo pa morebiti prepozno zapela? Čemu nam je potem cesarska listina? čemu prihodnji deželni in deržavni zbori, če ni prave zavednosti, če ni edinstva, dá! če ni sploh pripravnih, za narod in njegove pravice unetih mož? Ni ne častno za narodni in deržavni blagor spati polhovo spanje in k večemu v kakem skritem kotu ali v gostivnici čez to in uno repenčiti se! Iz take moke ne bo pravega kruha! Za nas je to velika težava, da v svoji kočí nismo mi gospodarji, ampak da se taki šopirijo v naših zadevah, ki niso naši, ali če so naši, so še huji kot vrage. Saj beremo v tukajšnih časnikih žalostnega serca dopise zlasti iz Ljubljane, kako si saj večidel prizadevajo le s takimi novicami na dan, ki nam niso na čast, narodu le v škodo. Očitno je iz večine teh dopisov, da skor le protivniki naži se gibljejo, resnico kerhajo in pravo obračajo narobe. Toda ne ustrašite se vsega tega, pravi domoljubi! Je za-nje čas, pa je tudi za vas, ki z besedo in djanjem kažete pravo pot; število vaše bo rastlo, se množilo, in če Bog dá in sreča junaška, tudi srečno zmagali. Z Bogom!

Iz Karlovca 18. nov. L. K. — Pretečeni mesec je znani gosp. profesor Vinko Pačel iz reške gimnazije na naši gimnazii svojo novo knjigo „Slovnica hrvačkog ili srbskog jezika“ pred mnogimi poslušavci čital. Da pri ti priložnosti je tudi stara slovenščina z obzirom na današnji slovenski jezik na versto prišla, je toliko bolj veselo, ker hrepenimo se slovanskih jezikov popolnoma naučiti. Oj, da bi pač kmali doživeli čas, da bi vsi Jugoslaveni imeli en pismen ali književen jezik! Zatoraj moremo vse žile napeti, da kmali po prečastnem gosp. škofu Štrosmajer-ju nasvetovano jugoslovansko akademijo dobimo in da je bodo deležni tudi vsi Slovenci, tedaj tudi tisti, kateri v današnjem Benečanskem in na Ogerskem stanujejo, ker se je za te raztresene slovenske siromake najboljše bati, da ne bi zgubili svoje narodnosti po talijanščini ali po ogerščini. Radovali smo se, ko smo v „Novicah“ brali, da se je obertniško društvo ljubljansko gosp. škofu Štrosmajer-ju tako iskreno zahvalilo. To je lepo in pravo. Zato vam tudi povémo, da bi možé „minoritátsvotum-a“, ki so v vašem mestnem odboru v tem duhu glasovali, na rokah nosili in jim bakljado napravili, ako bi k nam prišli. Tako pa jim pošljemo preserčen pozdrav: Živili!

Od Drave 20. nov. B. B. — Podravski in pomurski